

Vår ref: Jessica Josefsson
Verksamhetsutvecklare
Datum: 2022-01-12
Dnr: KS/2021:163

Plan

Äldreplan

Styrdokument

Diarienummer: KS/2021:163

Beslutas av: Kommunfullmäktige

Fastställdedatum: 2022-09-19 §§112

Dokumentansvarig: Omsorgssektionen/ verksamhetschef

Revideras: Minst vart fjärde år

Följs upp av: Omsorgssektionen

Tidigare versioner:

Giltig t o m: 2026-09-19

Alla beslut som rör barn ska vara barnrättsbaserade i enlighet med barnkonventionen. Beslut ska alltid föregås av prövning av barnets bästa och i större frågor samt vid beslut som kan ha negativ inverkan på barnet/barnen, ska föregås av en barnkonsekvensanalys.

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
Beredningens medlemmar	3
2. Syfte	4
3. Äldreplan	5
Boendeformer.....	5
Det digitala samhället	7
Motverka ensamhet och psykisk ohälsa.....	8
Förebyggande insatser och arbete med frivilligsektorn	9
4. Implementering och tillämpning	10
5. Uppföljning	10
6. Källförteckning	11

1. Inledning

Kommunfullmäktige gav 2021-03-15 genom § 54 *Tilldelning av beredningsuppdrag - Äldreplan KS 2021:163*, i uppdrag att ta fram en äldreplan för Tranemo kommun. Beredningsuppdraget har sitt ursprung i en tidigare motion och i ett medborgarförslag, som efterfrågar en hållbar plan för äldre i Tranemo kommun.

I beredningens uppdrag ingår att arbeta fram en äldreplan för hur Tranemo kommun kan möta framtidens behov utifrån den äldre invånarens perspektiv. Boenden, det digitala samhället, att motverka ensamhet och psykisk ohälsa, samt förebyggande insatser och arbete med frivilligsektor lyfts som viktiga delar att beakta i planen.

Äldreplanen ska harmoniera med Tranemo kommuns styrdokument och med Vision 2035, som beskriver hur vi vill att kommunen ska utvecklas i framtiden. *"Tranemo kommun är en attraktiv kommun som kännetecknas av kreativitet och framtidstro"*. Visionen har skapats av förtroendevalda politiker och medarbetare i kommunen och ska genomsyra hela kommunens verksamhet. De övergripande områdena i visionen är; det hållbara samhället, det attraktiva samhället, samt kreativitet och framtidstro (Tranemo kommun, 2022).

I en äldreplan är begreppet äldre centralt, men samtidigt ett tolkningsbart begrepp. *"Man är inte äldre än man ser ut, det betyder att man kan vara rätt gammal"* säger Jonas 7 år (Lindell & Levengood, 2001). Samtidigt som en respondent i beredningens arbete svarar *"Gammal kan man inte mäta med ålder"*. Att vara äldre är inget objektivt mått utan snarare en subjektiv upplevelse. I äldreplanen omfattar begreppet äldre dock de invånare i kommunen som fyllt 65 år. Gruppen äldre är en växande grupp. Denna trend ses i samtliga län och i de flesta kommuner. Här är Tranemo kommun inget undantag. Ökningen beror på att dödligheten minskar, men också på att de stora kullarna födda på 1940-talet passerar 80 års ålder de närmaste åren (Statistiska centralbyrån, 2022). I Tranemo kommun ser vi även en ökning av äldre personer med beslut om *bostad med särskild service* enligt LSS.

2020 motsvarade de äldre (>65 år) 25 procent av invånarna i Tranemo kommun. Till år 2040 förväntas målgruppen växa och utgöra 29 procent av invånarna. Samtidigt förväntas andelen yrkesverksamma under samma tidsperiod minska med två procentenheter (Statistiska centralbyrån, 2021). Observera att beräkningen inte tar hänsyn till Tranemo kommuns mål om att nå 14 000 invånare till år 2035, vilket om det uppnås sannolikt kan komma att påverka procentfördelningen mellan åldersgrupperna.

Tabell 1:

Trolig befolkningsutveckling för Tranemo kommun (Statistiska centralbyrån, 2021).

	2020				2040			
	0-24	25-64	65+	Antal	0-24	25-64	65+	Antal
Tranemo kommun	27	48	25	11900	26	46	29	12100

I processen att ta fram en äldreplan har beredningen arbetat med flera olika aktiviteter för att nå ut till en bred målgrupp och samla in information, tankar och idéer. Medborgardialoger har genomförts på tre orter i kommunen, samt inom LSS. En enkät med frågor kring boendeformer har genomförts. Enkäten har legat tillgänglig för allmänheten på Tranemo kommuns hemsida. Den har även mailats ut till elever i årskurs 2 och 3 på Tranemo gymnasium, samt medarbetare inom omsorgssektionen. Totalt hade enkäten 199 respondenter. Dialog har genomförts med Kommunala pensionärsrådet (KPR). Dialog och vägledningsdebatt har även genomförts i kommunfullmäktige och partigrupperna. Utöver ovanstående har omvärldsbevakning genomförts, där styrdokument och goda exempel från andra kommuner har genomlästs. Sakkunniga tjänstepersoner inom kommunen har deltagit på beredningens möten och lämnat synpunkter utifrån sin specifika kompetens.

Beredningens medlemmar

Marita Nordin, S, beredningsledare

Brigitte Barenfeld, KD

Gunilla Blomgren, L

Sandra Kassel-Koster, MP

Stefan Larsson, V (t.o.m. januari 2022)

Marianne Andersson, C (t.o.m. juni 2021)

Victoria Haraldsson, C (fr.o.m. juni 2021)

Ellinor Liljegren Kalmar, M

Wajdi-Louis Azouri, SD

Catarihna Petersson, verksamhetschef vård och omsorg, sakkunnig

Moa Jakobsson Chaaya, processekreterare (t.o.m. november 2021)

Anna Carlsson, processekreterare (fr.o.m. januari 2022)

Jessica Josefsson, verksamhetsutvecklare, behjälplig i skrivprocess (fr.o.m. mars 2022)

2. Syfte

I kommunfullmäktiges uppdrag till beredningen framgår att en äldreplan är av betydelse för alla kommunens invånare. Tranemo kommun ska via en hållbar äldreplan vara en attraktiv kommun för att möta framtida behov för äldre.

Syftet med äldreplanen är att bevara en god livsmiljö hos våra kommuninvånare för ett rikt och aktivt liv.

3. Äldreplan

Äldreplan är det strategiska dokument som styr hur Tranemo kommun ska utvecklas för att möta dess äldre invånares behov. Planen fokuserar både på hälsofrämjande och förebyggande insatser, vilka kan ses komplettera varandra. Hälsofrämjande insatser syftar till att stärka friskfaktorer, medan förebyggande insatser handlar om att minimera riskfaktorer. Hälsofrämjande insatser riktar sig till befolkningen i allmänhet, medan förebyggande åtgärder ofta riktar sig till riskgrupper eller utsatta personer (Janlert, 2000).

Boendeformer

I Statens offentliga utredning, Bostäder att bo kvar i - Bygg för gemenskap i tillgänglighetssmarta boendemiljöer, föreslås åtgärder som syftar till att dels underlätta för äldre personer att inneha eller skaffa sig en lämplig bostad, dels att förbättra kommunernas möjligheter att möta behovet av bostäder för ett växande antal äldre invånare. Åtgärder som föreslås är bland annat att förbättra tillgängligheten i befintliga bostäder, få fram fler bostäder för äldre med fokus på möjligheter till gemenskap och att underlätta för äldre att flytta till eller bo kvar i en bostad som det går att åldras i (Näringsdepartementet, 2015).

Socialstyrelsens lägesrapport från 2020 visar att allt fler väljer att bo kvar i hemmet högre upp i åldrarna. Orsaken är troligtvis en förbättrad hälsa och funktionsförmåga hos äldre ihop med en medveten politik från samhällets sida att styra vårdresurser från särskilda boendeformer till möjligheter att bo kvar i hemmet (Socialstyrelsen, 2020a). Bredningens arbete har visat att Tranemo kommun inte särskiljer sig.

"Skulle inte vilja flytta under några omständigheter"

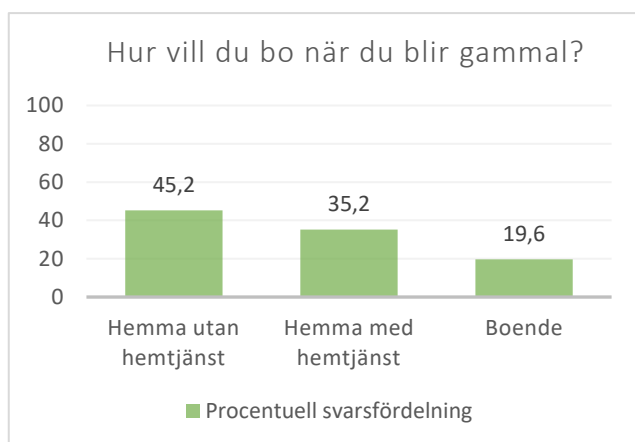
"...jag skulle tycka det va skönt att bara vara hemma"

Medborgardialoger och enkätsvar visar att de allra flesta så långt det är möjligt vill bo kvar i sina nuvarande hem. Det är därför av vikt att beakta de delar som möjliggör för äldre att bo kvar, såsom tillgängliga bostäder, kommunikationer, samt service och insatser i och i närheten av hemmet.

Enligt Plan- och bygglagen ska bostäder vid nybyggnation utformas så att de är tillgängliga och användbara för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (Boverket, 2022). I Tranemo kommuns bostadsförsörjningsprogram (Tranemo kommun, 2021) står att Tranemo

kommun ska underlätta byggandet av boende som är anpassade för äldre. I planen lyfts vikten av att, vid all kommande nybyggnation och renovering av befintliga bostäder, prioritera tillgänglighet såväl i bostaden som i dess omgivning. Syftet är att underlätta vardagen för den äldre, samt möjliggöra kvarboende. I planen lyfts även behovet av mötesplatser såväl utomhus som inomhus, vilket gör att många äldre efterfrågar centrumnära boende (Tranemo kommun, 2021). Kommunens inriktning bör vara att stödja kreativa och nytänkande byggprojekt som riktar sig till att tillgodose äldres behov. Det kan handla om privata aktörer som vill bygga trygghetsboende, annan typ av boende med möjlighet till gemensamhetslokaler för social samvaro eller olika former av kollektiva alternativ. I medborgardialoger och enkäter lyfts åldersintegrerade bostadsområden där olika generationer möts och delar gemensamma ytor som något positivt.

I enkätsvaren framgår att de flesta helst vill bo hemma utan insatser (45 %), därefter följer hemma med insatser av hemtjänst (35 %), varpå särskilt boende har en väsentligt lägre svarsfrekvens (20 %). Att inte klara sig själv, tillkommande funktionsnedsättning, att vara en belastning för anhöriga, otrygghet eller ensamhet är de faktorer som lyfts mest frekvent som anledning till att inte vilja bo kvar i sitt eget hem. Här är ett urval av svar från respondenterna på frågan vad anledningen skulle vara att inte vilja stanna kvar i sitt eget hem:

"Avsaknad av trygghet"

"Att jag inte kan ta ansvar för min egen värdighet"

"Svår sjukdom"

"Ensamhet"

Tranemo kommun ska möjliggöra kvarboende för de som önskar. Det kan exempelvis ske genom hemtjänstinsatser, samt god och nära vård.

God tillgång på service ska finnas i hela Tranemo kommun. Tidigare pratades det ofta om nära service, men utifrån dagens digitala utveckling väljer vi att benämna det tillgänglig service. Exempel på tillgänglig service som Tranemo

kommun tillhandahåller idag är bokbussen, samt streamingtjänster för e-böcker, ljudböcker och film som gör det möjligt att låna böcker eller annan media i hemmet eller nära anslutning till hemmet.

Tranemo kommun bör ha en positiv inställning till och arbeta för att underlätta etablering på marknaden för privata företagare som arbetar med kreativa och nytänkande lösningar för tillgänglig service.

Inom området boendeformer är det viktigt att:

- Säkerställa tillgång till tillgängliga bostäder, som det går att flytta till eller bo kvar i
- Säkerställa jämlik tillgång till hemtjänstinsatser av hög kvalitet
- Erbjuder god och nära vård där den äldre befinner sig
- Säkerställa tillgång till tillgänglig service

Det digitala samhället

Digitalisering har blivit ett vanligt förekommande begrepp som beskriver en utveckling i samhället när människor använder alltmer digital teknik.

Digitaliseringspolitik handlar om att utnyttja och främja de möjligheter som digitaliseringen för med sig för samhället. Området omfattar bland annat att digitalisera offentlig förvaltning utifrån medborgarens behov och att skapa goda förutsättningar för digital infrastruktur (Regeringskansliet, 2022). Det är viktigt att alla kommuninvånare ges lika förutsättningar att nyttja digital teknik i sin vardag.

Digital kompetens är ett begrepp som syftar till den kunskap som en person har att kunna använda och nyttja digital teknik. En statlig beredningsutredning visar att 400 000 äldre personer i Sverige idag lever i ett digitalt utanförskap, vilket påverkar deras möjlighet att använda digitala tjänster och digitala kommunikationskanaler för möjligheter att vara socialt delaktig. Således föder det digitala utanförskapet även ett socialt utanförskap (Folkhälsomyndigheten, 2022a). Omvärldsbevakning visar att kommuner väljer olika vägar för att nå ut med digital kompetens till äldre. Ett exempel är Skövde kommuns tjänst digital fixare, som syftar till att motverka digitalt utanförskap genom att erbjuda äldre kostnadsfri hjälp och stöd att installera och komma igång med att använda bland annat olika digitala tjänster, appar och sociala medier (Skövde kommun, 2022).

Den digitala kompetensen kommer se olika ut för äldre idag och i framtiden, samtidigt går utvecklingen fort och ett troligt scenario är att behovet av

vägledning inom användandet av digital teknik fortsatt kommer finnas, även om det är olika frågor som kommer behandlas över tid. Tranemo kommun bör följa utvecklingen, anpassa sin verksamhet utifrån behov och verka för att de äldre inte ska hamna i ett digitalt utanförskap

Välfärdsteknik är digital teknik som bidrar till ökad livskvalité för äldre personer och personer med funktionsnedsättning (Socialstyrelsen, 2022). Exempel på välfärdsteknik som används i Tranemo kommun idag är digitala trygghetslarm, nattillsyn via kamera, gps-larm och digitala medicinskåp. Välfärdsteknik är ett område som ökat markant inom äldreomsorg och hemtjänst under de senaste åren. Vårdsamverkan i Västra Götaland (2022) håller på att upprätta ett samverkansavtal, för att ett enhetligt sortiment av digitala hjälpmedel ska tillhandahållas till invånare i regionens 49 kommuner.

Inom området det digitala samhället är det viktigt att:

- Digital infrastruktur omfattar hela kommunen
- Erbjuder digitala tjänster
- Motverka digitalt utanförskap
- Aktivt följa utvecklingen inom välfärdsteknik

Motverka ensamhet och psykisk ohälsa

Folkhälsomyndighetens rapport från 2019 visar att psykisk ohälsa är vanligt bland äldre personer. Var tredje kvinna och var femte man över 77 år har besvär med ångest och även depression är vanligt förekommande. Ofta kan psykisk ohälsa hos äldre vara svår att uppmärksamma, då symtombilden skiljer sig åt från yngre personer. Många symtom kan ge sig uttryck genom fysiska besvär och därför misstolkas som en naturlig del av åldrandet. Högre risk att drabbas av psykisk ohälsa lider äldre som är socialt isolerade, lever i ofrivillig ensamhet, eller har socioekonomisk utsatthet. Samtidigt ses ett samband mellan psykisk ohälsa och fysisk ohälsa eller funktionsnedsättning. Risken att insjukna i depression är som högst när de första funktionsnedsättningarna uppkommer och den äldre inte längre klarar sig själv (Folkhälsomyndigheten, 2019).

Psykisk ohälsa är inte en naturlig del av åldrandet, utan går att förebygga. Faktorer som påverkar den psykiska hälsan är sådant som främjar livskvalitén. Social gemenskap och stöd, goda matvanor, fysisk aktivitet och meningsfullhet i vardagen bidrar till psykisk hälsa och motverkar ofrivillig ensamhet. För att

förebygga psykisk ohälsa är det viktigt med hälsofrämjande och förebyggande insatser. Det handlar om att ge möjligheter till socialt umgänge, samt att öka kunskapen om psykisk ohälsa bland äldre, anhöriga och de aktörer som möter äldre. Det handlar också om att fokusera på faktorer som kan förebygga psykisk ohälsa och att aktörer som möter äldre arbetar förebyggande för att minska förekomsten av psykisk ohälsa (Folkhälsomyndigheten, 2022b).

Tranemo kommun vill öka kunskapen om psykisk ohälsa bland sina medarbetare, för att kunna upptäcka och agera på tidiga tecken. Ett exempel på en förebyggande insats är att Tranemo kommun håller på att upprätta en handlingsplan för suicidprevention.

Inom området motverka ensamhet och psykisk ohälsa är det viktigt att:

- Öka kunskapen och medvetenheten kring psykisk ohälsa
- Verka för en god psykisk hälsa bland äldre
- Ge möjligheter till social gemenskap

Förebyggande insatser och arbete med frivilligsektorn

Att vara aktiv och delta i sociala aktiviteter tillsammans med andra är viktigt för den psykiska hälsan. I det hälsofrämjande arbetet vill Tranemo kommun verka för att det inom kommunen ska finnas ett brett utbud av aktiviteter. Här är civilsamhället en viktig samarbetspart. Kommunens egna mötesplatser ihop med ett levande föreningsliv skapar ett varierat utbud av aktiviteter. För att det ska vara enkelt att ta del av de aktiviteter som erbjuds och för att föreningar ska kunna nå ut med öppna aktiviteter eller evenemang är lättillgänglig information viktig. Exempelvis erbjuder Tranemo kommun föreningsguide och evenemangskalender.

I det förebyggande arbetet är stöd till anhöriga en viktig del. Anhöriga står för en stor del av vården och omsorgen av äldre personer i Sverige. Ungefär var femte svensk ger stöd eller omsorg till en närstående och här ses äldre utgöra en majoritet. Insatser till närstående äldre ges framförallt av make/maka, vuxna barn, syskon, vänner och grannar. Om omsorgsansvaret blir för stort, inte är frivilligt eller om det hindrar den anhörige från att utföra sina aktiviteter finns en ökad risk för psykisk ohälsa (Socialstyrelsen, 2020b).

I april 2022 beslutades för första gången om en nationell anhörigstrategi. Syftet är att stärka anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg, samt utifrån anhörigperspektivet. Att arbeta utifrån ett anhörigperspektiv innebär att anhöriga som är viktiga för individen blir delaktiga i omsorgen av den äldre. Det behöver således inte innebära konkreta stödinsatser utan ett förhållningssätt där den anhöriga blir delaktig i hela omsorgsprocessen från planering till uppföljning. Därutöver uppmärksammar strategin också att anhöriga ofta är i behov av olika stödinsatser för egen del. För att anhöriga ska kunna få stöd är det viktigt att deras behov synliggörs och tas i beaktning i biståndsbedömningen (Socialdepartementet, 2022). I Tranemo kommun finns exempelvis avlastning i form av dagvård demens, avlösare i hemmet, växelvård och en anhörigsamordnare.

Inom området förebyggande insatser och arbete med frivilligsektorn är det viktigt att:

- Det finns ett rikt och varierat utbud av aktiviteter som främjar socialt umgänge och bibehållen hälsa
- Anhörigas behov synliggörs och att förebyggande insatser erbjuds utifrån behov

4. Implementering och tillämpning

Antagen äldreplan är en strategiskt viktig plan för Tranemo kommun och ska vara vägledande för förvaltningens arbete med handlingsplan/-er inom ovan nämnda områden.

5. Uppföljning

Uppföljning ska ske vart fjärde år.

6. Källförteckning

Boverket. (8 april 2022). *Tillgänglighet*. [https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/boverkets-byggregler/tillganglighet/#:~:text=Lag%20\(2014%3A900\)%20.&text=F%C3%B6r%20att%20uppfylla%20det%20krav,med%20nedsatt%20r%C3%B6relse%2D%20eller%20orienteringsf%C3%B6rm%C3%A5ga.t](https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/boverkets-byggregler/tillganglighet/#:~:text=Lag%20(2014%3A900)%20.&text=F%C3%B6r%20att%20uppfylla%20det%20krav,med%20nedsatt%20r%C3%B6relse%2D%20eller%20orienteringsf%C3%B6rm%C3%A5ga.t)

Folkhälsomyndigheten. (5 september 2019). *Psykisk ohälsa vanligt bland äldre personer*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2019/september/psykisk-ohalsa-vanligt-bland-aldre-personer/>

Folkhälsomyndigheten. (12 april 2022a). *Digital teknik för social delaktighet bland äldre*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/aldre--psykisk-halsa/valfardsteknik-for-psykisk-halsa/>

Folkhälsomyndigheten. (3 mars 2022b). *Äldre – psykisk hälsa*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/aldre--psykisk-halsa/>

Janlert, U. (2000). *Folkhälsovetenskapligt lexikon*. Natur och Kultur Akademisk.

Lindell, U., Levengood, M. (2001). *Gamla tanter lägger inte ägg*. Piratförlaget.

Näringsdepartementet. (2015). *Bostäder att bo kvar i – Bygg för gemenskap i tillgänglighetssmarta boendemiljöer*. (SOU 2015:85). <https://www.regeringen.se/4a7890/contentassets/1ce6bda102c64884b2036d86ebb38908/bostader-att-bo-kvar-i-sou-201585.pdf>

Regeringskansliet. (12 april 2022). *Digitaliseringspolitik*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/digitaliseringspolitik/>

Skövde kommun. (12 april 2022). *Digital fixare*. <https://skovde.se/digital-fixare/>

Socialdepartementet. (2022). *Nationell anhörigstrategi – inom hälso- och sjukvård och omsorg*. <https://www.regeringen.se/498267/contentassets/29579d4400834b759d3c78faf438dece/nationell-anhorigstrategi-inom-halso--och-sjukvard-och-omsorg.pdf>

Socialstyrelsen. (2020a). *Vård och omsorg om äldre : Lägesrapport 2020*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-3-6603.pdf>

Socialstyrelsen. (2020b). *Anhöriga som vårdar eller stödjer närstående äldre personer : Underlag till en nationella strategi.*

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-11-7045.pdf>

Socialstyrelsen. (2022). *Välfärdsteknik.*

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/e-halsa/valfardsteknik/#:~:text=V%C3%A4lf%C3%A4rdsteknik%20%C3%A4r%20digital%20teknik%20som,f%C3%B6r%20God%20v%C3%A5rd%>

Statistiska centralbyrån. (2021). *Den framtida befolkningen i Sveriges län och kommuner 2021-2040.* Demografiska rapporter 2021:3.

Statistiska centralbyrån. (8 april 2022). *Folkmängden väntas öka mest i större län.*

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/statistiknyhet/regionala-befolkningsframskrivningar-20212040/>

Tranemo kommun. (2021). *Bostadsförsörjningsprogram Tranemo kommun.*

<https://tranemo.se/innehall/2022/02/Bostadsforsorjningsprogram-Tranemo-kommun-2021-2024.pdf>

Tranemo kommun. (8 april 2022). *Vision och ekonomi.* <https://tranemo.se/kommun-och-politik/fakta-om-kommunen/>

Vårdsamverkan i Västra Götaland. (1 mars 2022a). *Digitala hjälpmedel i samverkan.*

<https://www.vardsamverkan.se/pagaende-uppdrag/valfardsteknik-i-samverkan/>